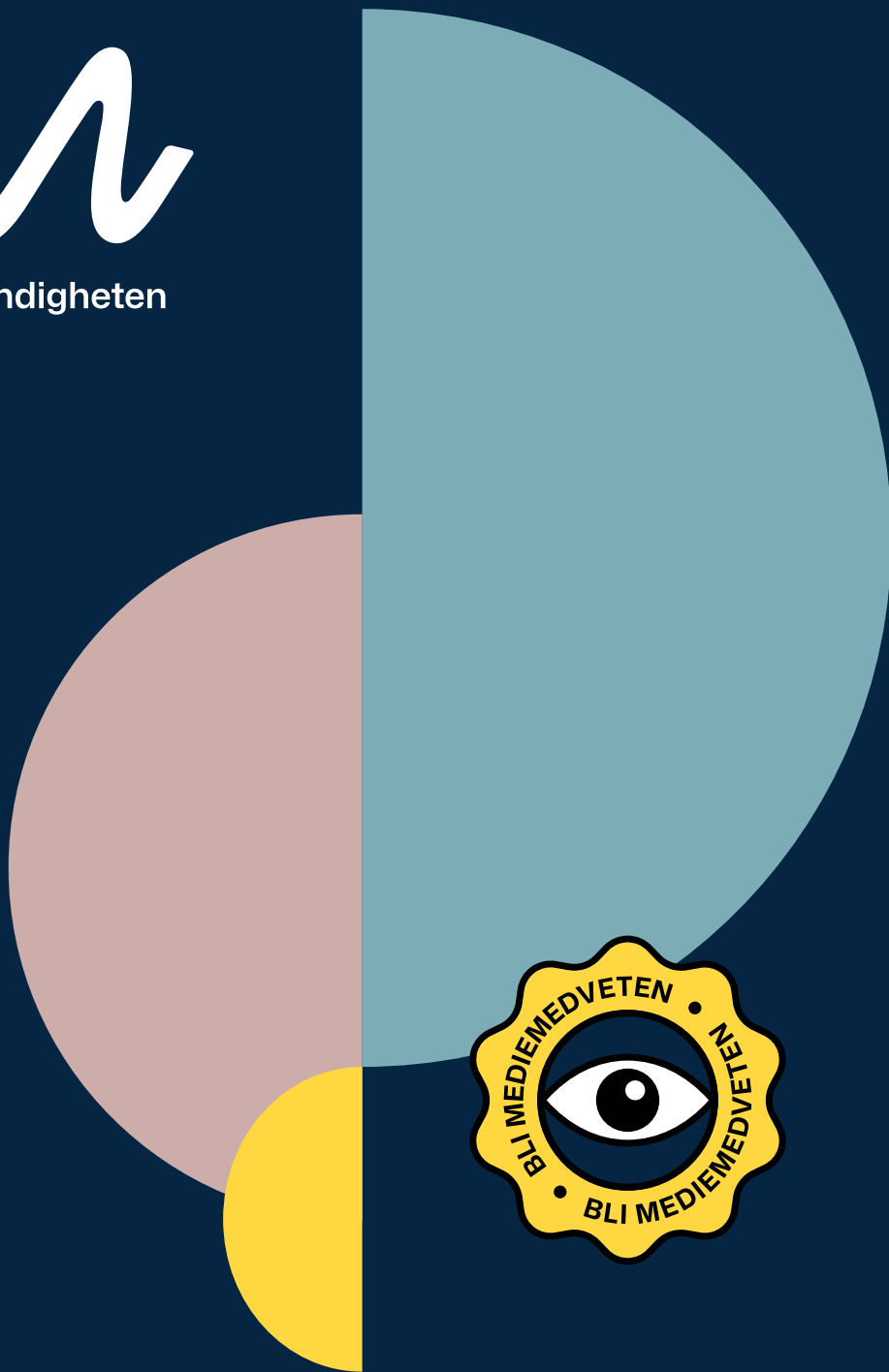

Mediemyndigheten

Från läsförmåga och MIK till motståndskraft

Hur läsning, medie- och informationskunnighet och
livslångt lärande stärker individ och samhälle

Inledning

Digitaliseringen har förändrat människors sätt att läsa och inhämta information. I dag möter vi ett ständigt flöde av text, bild, ljud, video och AI-genererat innehåll som sprids genom algoritmstyrda plattformar från en mängd olika avsändare. Det kan röra sig om traditionella medieföretag som våra dagstidningar och tevekanaler, journalister, privatpersoner och kommersiella aktörer, ideologiska och religiösa rörelser samt främmande makt. En naturlig del av det som omfattar det demokratiska samtalet. Vi behöver kunna läsa av och sortera, förstå, tolka och värdera innehåll i olika format samt reflektera över hur information produceras och sprids för att kunna fatta välgrundade beslut. Läsning handlar dock inte enbart om att tillgodogöra sig och förstå information, utan även om att till exempel utveckla språk, föreställningsförmåga, perspektivtagande och reflektion.

Vissa hävdar att vi nu lever i ett "postlitterärt samhälle" på grund av digitaliseringens påverkan på läsning, där människors vana att läsa längre och mer komplexa texter gradvis försvagas (Horowitch, 2026). Risken är att minskad läsning av tryckt text kommer att påverka förmågor som djupförståelse, analys, syntes och kritiskt tänkande negativt. Samtidigt är utvecklingen inte entydig. Digitala plattformar har också gett upphov till nya läskulturer där böcker och läsning ingår i transmediala sammanhang där läsare möts, diskuterar och rekommenderar litteratur på olika plattformar (Pennlert, 2021). Möjligheten att läsa digitalt har också inneburit fler sätt att ta till sig text och fler hjälpmedel som underlättar läsning för personer med dyslexi eller andra funktionsvariationer. Läsning förändras därmed vad gäller omfattning, format och sociala sammanhang.

Dessa förändringar väcker frågor inte bara om hur mycket människor läser, utan också om vilka läsförmågor som krävs och utvecklas i dagens informationsmiljö. Internationella och svenska kunskapsmätningar pekar samtidigt på utmaningar när det gäller ungas läsförståelse. Resultat från PISA-undersökningen 2018 visade att endast 9 procent av 15-åringarna nådde den nivå av läsförståelse där eleverna kan tolka implicita budskap och bedöma information utifrån dess innehåll (OECD, 2021). I Sverige visar resultaten från PISA 2022 att 24 procent¹ av de 15-åriga eleverna inte når grundläggande nivå i läsförståelse (Skolverket, 2023). I den nationella lässtrategin beskriver regeringen denna utveckling som en "läskris" och lyfter ökad läsförmåga och läsmotivation som prioriterade områden (Regeringskansliet, 2026).

¹ PISA 2025 visar att den nedåtgående utvecklingen fortsätter. Andelen som inte når upp till grundläggande nivå i läsförståelse är nu 31%.

Parallellt blir förmåga att förstå, tolka och kritiskt värdera information, oavsett format, allt viktigare, det som omfattas av medie- och informationskunnighet (MIK). I en tid där vilseledande information och AI-genererat innehåll utmanar våra möjligheter att avgöra vad som är tillförlitligt behöver vi vara medie- och informationskunniga. Det svenska samhället påverkas, precis som andra samhällen, av vilseledande information och desinformation. Enligt Eurobarometern (European Parliament, 2025) uppger nästan en tredjedel av de svenska respondenterna att de inte känner sig säkra på sin förmåga att identifiera desinformation. Samhället behöver både tillförlitliga informationskällor och relevanta förmågor att hitta, förstå och kritiskt värdera dessa källor i det nya medielandskapet. Det höga förtroendet för public service i Sverige är en viktig resurs för invånarna när det gäller tillgång till tillförlitlig information (Medieakademin, 2026).

Detta kunskapsunderlag utgår från att läsförmåga och medie- och informationskunnighet (MIK) är ömsesidigt förstärkande förmågor snarare än separata kompetenser.

Läsförmåga ger förutsättningar för att förstå, tolka, analysera och reflektera över olika typer av texter. MIK kompletterar och sätter dessa förmågor i ett bredare och nutida informations- och mediesammanhang där förutsättningarna för läsning och andra förmågor kopplade till MIK ständigt förändras. Kritiskt tänkande binder samman dessa förmågor och möjliggör granskning, jämförelse och reflektion över information och den egna bedömningen.

Syftet med kunskapsunderlaget är att beskriva hur läsförmåga och MIK hänger ihop och hur de bidrar till kritiskt tänkande, vilket i sin tur stärker individers och samhällets motståndskraft mot desinformation och andra former av informationspåverkan. Kunskapsunderlaget belyser också den roll i det livslånga lärandet som allmänbildning, folkbildning och bibliotek spelar i att stärka motståndskraften.

Vad menas med läsförmåga och medie- och informationskunnighet?

Begreppen läsförmåga och MIK används i många olika sammanhang. Skolan, biblioteken och folkbildningen liksom medierna och andra aktörer betonar olika aspekter av dessa begrepp med utgångspunkt i sina olika uppdrag eller verksamheter.

För att förstå vad som avses med läsförmåga och MIK och hur begreppen relaterar till varandra kan ett bredare perspektiv vara till hjälp.

Läsförmåga är mer än avkodning

Läsförmåga förstås ofta som en teknisk färdighet som gör det möjligt att avkoda och förstå texter. Men den handlar även om att kunna "värdera, reflektera över och engagera sig i texter" (OECD, 2021). Läsförmåga är också en förutsättning för delaktighet i samhället. Enligt FN är det en mänsklig rättighet att kunna ta del av information. Det möjliggörs bland annat genom att vara läskunnig, vilket hjälper invånare att orientera sig i samhällsfrågor och delta i det offentliga samtalet (OECD, 2021; Stoeva & Berghmans, 2025).

Historiskt var läsning ett verktyg i "folkrörelsernas kamp för politisk förändring" (Lindsköld & Hedemark, 2023). Läsningen har förknippats med politiska och demokratiska värden och bidrag som social praktik till landets demokratiska organisering. [De nuvarande nationella målen för litteratur- och läsfrämjande](#) säger att alla i Sverige, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i var och ens särskilda förutsättningar, ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

För att läsning ska kunna förverkligas behöver information också vara tillgänglig och begriplig för människor med olika förutsättningar. Format som lättläst, klarspråk och lyssningsläsning gör det möjligt för personer med lässvårigheter att ta del av både skönlitteratur och offentlig information (Johansson Palmkvist, 2024; Lundh, 2024).

Läsningens betydelse för omdöme och kritiskt tänkande handlar inte bara om tillgång till information. Läsning har också en estetisk dimension där individen får en konstnärlig upplevelse (Lindsköld & Hedemark 2023). Läsning kan väcka nyfikenhet, fantasi och perspektivtagande hos individer (Stoeva & Berghmans, 2025). Genom skönlitteratur kan man få en inblick i andra

människors liv. Det kan, i sin tur, bidra till ökad empati och en mer utvecklad omdömesförmåga. Skönlitterär läsning bidrar på så sätt till utveckling av det kritiska tänkandet genom att ge läsaren en fördjupad förståelse av världen omkring sig (Hollis, 2023). OECD-rapporten (2021) visar dessutom att sambandet mellan läsglädje och läsförmåga är starkare än sambandet mellan lästid och läsförmåga. Läsengagemang kan dessutom motverka negativa effekter på läsförmågan kopplade till socioekonomiska skillnader. Genom läsning av olika texter – även skönlitteratur – möter läsaren nya ord, utvecklar sitt ordförråd och sitt språk.

Läsning i ett digitalt landskap

Läsning som praktik har förändrats i det digitala samhället. Litteracitet brukar beskrivas som förmågan att läsa och skriva i bred bemärkelse. Idag när vi kommunicerar genom många fler kanaler och medieformat än endast traditionell skrift kan vi också tala om multilitteracitet. Multilitteracitet handlar om förmågan att tolka, producera och kritiskt värdera många olika slags texter i olika medier och miljöer. Begreppet text inkluderar förutom skrift här också bild, ljud och rörlig bild, symboler, gester och kroppsspråk. Det inkluderar även kulturell och språklig mångfald som också påverkar hur mening skapas.

Forskning visar exempelvis att digitala läsmiljöer kan skapa nya ingångar till läsning, bland annat genom digitala läsgemenskaper där unga delar och diskuterar litteratur (Tidblom, 2025). Nya format som ljudböcker kan hjälpa vissa läsare att engagera sig mer i litteratur tack vare dess mediala egenskaper (Links & Pennlert, 2022). Digitaliseringen skapar alltså nya möjligheter till läsning, men förändrar samtidigt vad det innebär att vara en kompetent läsare och även vad som är en text.

Att läsa "texter" i ett digitalt landskap innebär även att navigera mellan olika avsändare och informationskällor, bedöma deras kvalitet och trovärdighet samt skilja mellan fakta och åsikter. En lämplig strategi enligt forskning är "djupläsning", som innebär att kunna reflektera över texten och samtala om den utifrån ett kritiskt perspektiv (Ahlryd, 2024). Sådan läsning är betydligt långsammare och kräver uppmärksamhet. Den skulle också kunna bidra till att utveckla kritiskt tänkande genom den dialog som uppstår mellan läsaren och texten och de reflekterande frågor som läsaren ställer till texten. Att samtala om en text kan också vara ett sätt att tillgängliggöra texten för läsare som har svårt att ta till sig innehållet på egen hand.

En annan praktik som kan hjälpa läsaren att bedöma informationens trovärdighet är "lateral läsning", där läsaren kontrollerar information i texten mot andra källor och/eller avsändare. I stället för att läsa en digital källa vertikalt (genom att stanna på samma sida och läsa uppifrån och ned för att bedöma trovärdigheten utifrån hur informationen presenteras) innebär lateral läsning att söka efter och jämföra informationen från flera källor parallellt (Nygren & Ecker, 2024; Breakstone et al., 2021).

Bilder och video kräver visuell läskunnighet

I dagens medielandskap möter människor sällan enbart skriven text. Informationen förmedlas i stället ofta genom kombinationer av text, bild, ljud, video och andra uttrycksformer. Bild och framför allt rörlig bild utgör en central och växande del av dagens digitala informationsmiljö (Jönsson & Jonsved, 2025).

Även bilder och videomaterial förmedlar budskap som läsaren behöver tolka och avkoda. Läsningen har med andra ord blivit alltmer multimodal, där läsaren aktivt behöver tolka samspelet mellan olika uttrycksformer för att skapa mening. Det visar att vi också behöver ha en visuell läskunnighet.

Här börjar sambandet mellan läs- och tolkningsförmåga och MIK också bli alltmer tydlig.

Medie- och informationskunnighet (MIK)

Medie- och informationskunnighet, MIK, är ett "paraplybegrepp för kunskaper och färdigheter kopplade till samtida medie-, kommunikations- och informationspraxis" (Carlsson et al., 2023, s. 39). [Mediemyndigheten](#) beskriver MIK som de kunskaper, förmågor och förhållningssätt som krävs för att kunna finna och ta del av information, bilda egna uppfattningar och göra sin röst hörd i samhället.

MIK förknippas ofta starkt med källkritik, dvs. förmågan att granska och bedöma en källas trovärdighet. Det är en viktig färdighet, inte minst i ett

informationslandskap där desinformation och vilseledande information förekommer. Men MIK handlar inte enbart om källkritik. Som en kombination av kognitiva, tekniska och samhällseliga kunskaper och färdigheter, omfattar MIK också kunskap om hur medier fungerar, finansieras och regleras, hur information produceras och sprids samt hur den påverkar människor (Chapman & Oermann, 2019). Att tolka innehåll i dagens medielandskap kräver därmed inte bara förståelse av text, bild, ljud och video, utan också kunskap om hur innehållet produceras, sprids och når användaren.

MIK handlar därför inte bara om att kunna identifiera skäl för att ifrågasätta en källa eller en avsändare, utan också om förmåga att kunna bedöma när och varför det finns skäl att känna tillit till den. Källtillit förutsätter kunskap om olika processer i samhället, till exempel förstå hur medie- och kommunikationssystemet fungerar samt hur journalister och forskare arbetar (Carlsson et al., 2023).

MIK-begreppet i en föränderlig värld

Tre etablerade komponenter av MIK-begreppet är mediekunnighet, informationskunnighet och digital kunnighet (Grizzle et al., 2021).

Mediekunnighet betonar "tillgång till information och yttrandefrihet, förmåga att förstå medier och digitala kommunikationsföretags funktioner, att kunna värdera det innehåll som de förmedlar, förstå hur dessa funktioner utförs, kreativt skapande av innehåll och aktivt deltagande i medierna".

Informationskunnighet understryker "förmågan att hitta källor, värdera källors tillförlitlighet, organisera och etiskt använda och kommunicera information i olika format framför allt i situationer som kräver beslutsfattande, problemlösning eller inhämtning av kunskap". *Digital kunnighet* omfattar både hårda tekniska färdigheter och förståelse för hur digitala verktyg, plattformar och tekniker fungerar och samspelar med samhället (Carlsson et al., 2023, s. 40). Dessa kunnigheter är centrala i den så kallade MIK-ekologin inom vilken även en rad andra komponenter ingår och samspelar med varandra.

Figur 1. MIK-ekologin (Carlsson et al., 2023).

Ett annat relevant begrepp i MIK-ekologin är visuell kunnighet, "ett paraplybegrepp för en uppsättning kompetenser som har att göra med avläsning av bilder" (Hattwig et al., 2013). Det innebär "förmågan att kunna avläsa och tolka betydelse i text och bild, och att kunna skapa mening utifrån bildinformation i olika medier" (Karlsson et al., 2026). Denna förmåga är särskilt viktig mot bakgrund av den ökade förekomsten av visuell desinformation, till exempel icke-autentiskt material eller manipulerade bilder och videor (dvs. *deepfakes*), och hur visuellt material kan påverka människors beteenden genom att väcka känslor (Hannah, 2021; Powell et al., 2015).

MIK-begreppet är av naturliga skäl inte konstant utan följer samhällslig och teknisk utveckling. Till exempel beskriver aktuell forskning nya typer av litteraciteter som ingår i digital kunnighet såsom algoritm-litteracitet eller AI-litteracitet (Qian et al., 2026; Dogruel et al., 2022; Oeldorf-Hirsch & Neubaum, 2025; Wang et al. 2023).

Utvecklingen illustrerar hur medie- och informationskunnigheten förändras och behöver förändras i takt med sin omgivning. Samtidigt väcker den frågan om hur mycket kunskaper och ansvar som rimligen kan läggas på den enskilda individen i ett medielandskap präglad av snabbt föränderlig teknik och ofta osynliga algoritmiska processer. I stället handlar det kanske i vardagen om allmänbildning och omdöme samt en ökad *medvetenhet* om hur informationsmiljön fungerar och förändras (Mediemyndigheten, u.å.).

Kritiskt tänkande binder ihop förmågorna

Kritiskt tänkande är en grundläggande förmåga i alla olika typer av kunnskaper som diskuterats i detta kunskapsunderlag. Wexler (2019, citerad i Stoeva & Berghmans, 2025) beskriver kritiskt tänkande som förmågan att använda det man redan vet för att ”utvärdera information, identifiera partiskhet och dra välgrundade slutsatser.”

Kritiskt tänkande utvecklas i samspelet mellan kunskap, läsförståelse, omdöme och förståelse för hur medier och teknik fungerar. Det binder samman läsförmåga och MIK genom att hjälpa människor att inte endast avkoda och fråga vad ett innehåll säger eller visar, utan också reflektera över vem som står bakom det, vem är avsändaren, varför och hur det har skapats, hur det har nått dem och finns det perspektiv som saknas?

I sammanhanget innebär kritiskt tänkande att vara medveten om den algoritmstyrda informationsmiljön som präglar dagens medielandskap kan bidra till att ensidiga åsikter och perspektiv inte utmanas, exempelvis genom fenomen som *ekokammare* (digitala rum/grupper där bara en sidas åsikter och perspektiv förekommer).

Läsförmåga, MIK och motståndskraft

Att kunna bilda sig ”en evidensbaserad uppfattning om viktiga frågor” i en välfungerande demokrati innebär att kunna skilja mellan åsikter och fakta, samt att kritiskt bedöma information (Nygren & Ecker, 2024). Nyhetsmedier är en viktig källa till kunskap om politik och samhällsrelevanta frågor. I Sverige och övriga Norden finns en relativt hög tillit till etablerade nyhetsmedier, inte minst public service (Medieakademin, 2026). Källtillit, dvs. att ha rimligt förtroende för avsändaren, är en viktig förmåga eftersom invånare behöver känna till och kunna förlita sig på trovärdiga informationskällor för att kunna orientera sig och fatta välgrundade beslut.

I det mångfasetterade medielandskapet har förutsättningarna för hur nyheter produceras, sprids och konsumeras förändrats. I dagens medielandskap spelar digitala plattformar och algoritmer en stor roll för vilken information människor möter, samtidigt som produktionen och spridningen av information sker i ett högt tempo. Detta skapar en informationsmiljö där desinformation och andra former av informationspåverkan snabbt kan få spridning.

Desinformation och vilseledande information är en utmaning för demokratin eftersom de ofta har som syfte att undergräva tilliten till institutioner, öka konflikter mellan grupper, försvåra gemensamma samtal och påverka invånarnas förmåga att fatta välgrundade beslut och deras demokratiska delaktighet (Nygren & Ecker, 2024). För att skapa motståndskraft mot desinformation och informationspåverkan behöver invånarna därför inte enbart en förmåga att avkoda text eller läsa för att inhämta information utan även kunskap och förmåga att kritiskt granska, analysera och bedöma information, men också vara medveten om de sammanhang och villkor som gäller där information produceras, sprids och används.

En utvidgad läsförmåga (multilitteracitet) i kombination med en god medie- och informationskunnighet utgör en viktig grund för motståndskraft.

Läsning kan också utveckla förmågan att möta olika perspektiv, komplexitet och motstridiga tolkningar, vilket i sin tur bidrar till omdömesförmåga (Hollis, 2023). MIK kompletterar denna grund genom att utveckla förståelsen för hur information produceras, sprids och påverkar människor i det digitala och algoritmstyrda medielandskapet. Tillsammans med kritiskt tänkande hjälper dessa förmågor till att bygga motståndskraft hos individer så att de kan orientera sig i samhället, hantera kriser, agera utifrån egna bedömningar och delta i demokratiska processer (Redaelli et al., 2025; Mihailidis & Thevenin, 2013; Bateman & Jackson, 2024).

Samtidigt är MIK inte en enkel lösning på utmaningarna i dagens informationsmiljö. Haider och Sundin (2022) pekar på risken att ett alltför stort ansvar läggs på individen att granska och värdera information, att den digitala informationsmiljön i hög grad formas av plattformar, algoritmer och kommersiella intressen som är svåra för den enskilde att överblicka, än mindre granska. En alltför stark betoning på källkritik kan dessutom skapa en spänning mellan kritik och tillit. Människor behöver kunna ifrågasätta information, men de behöver också kunna känna välgrundad tillit till trovärdiga källor och samhällsinstitutioner. Här väcks följaktligen

frågan om vem som avgör vilka källor och institutioner som ska betraktas som trovärdiga. Haider och Sundins (2022) resonemang visar därmed på behovet av att inte enbart betrakta utmaningarna som en fråga om individens kompetens, utan också uppmärksamma de strukturer och informationssystem som formar människors informationsmiljö.

Det innebär att motståndskraft behöver förstås som en både individuell och en samhällelig kapacitet. Ett samhälle är inte fullt motståndskraftigt om viktig information inte kan nås, förstås och användas av alla medborgare när den behövs som mest. Om viktig samhällsinformation inte når fram, inte är begriplig eller inte finns tillgänglig för alla begränsas människors möjligheter att orientera sig, fatta välgrundade beslut och agera utifrån egna bedömningar. Studier från covid-19 pandemin visar att personer som var beroende av tillgänglig och anpassad information ofta hade svårast att ta del av samhällsinformation (Johansson et al., 2021). På liknande sätt visar opinionsundersökningar att delaktigheten i det digitala samhället fortfarande begränsas av svårigheter att hitta information, navigera och förstå digital information samt använda digitala tjänster (Johansson & Gustavsson, 2025).

Det finns också ekonomiska förutsättningar för invånares delaktighet i det digitala samhället: Digital delaktighet förutsätter att den enskilde har råd att vara uppkopplad och har råd att ha digital utrustning (Svenskarna och internet 2025, s 10). Internet är en grundläggande infrastruktur som alla idag behöver ha tillgång till.

Motståndskraft kräver därmed både individer som har förutsättningar att förstå och värdera information och samhälleliga strukturer som ger tillgång till kunskap och tillförlitlig information. Utbildning, bibliotek och folkbildande verksamheter befinner sig i skärningspunkten mellan dessa två nivåer.

I den demokratiska bottenplattan ligger också existensen av fria och oberoende medier med granskande journalistik som är tillgänglig för allmänheten.

Utbildning, bildning, bibliotek och folkbildande verksamhet

Motståndskraft byggs i grunden genom utbildning, bildning och läsande. Utbildning och bildning ger individer gemensamma referensramar som gör det möjligt att orientera sig i samhället, förstå aktuella frågor och delta i demokratiska samtal. På så sätt bidrar de också till ökad likvärdighet genom att fler människor får förutsättningar att ta del av information och göra sin röst hörd. Läsning kan som nämnts även utveckla förståelsen för olika perspektiv och bidra till kritiskt tänkande.

En första mycket viktig grund för att utveckla språk- och senare läsförmåga läggs redan när barn är små, under de tre första åren av en människas liv, i hemmet eller familjen. Det understryker vikten av verksamheter och professioner som barnhälsovård, förskola och bibliotek som kan nå ut med tidiga språkstimulerande och läsfrämjande insatser till barnfamiljer. Biblioteken är en bas för demokratin och för många en viktig plats där man som barn kan utveckla sitt språk och sin förmåga till reflektion.

Nästa viktiga steg tas i skolan, där skolbiblioteken har en särskild roll. Enligt skollagen ska skolbiblioteken främja elevernas läsande och MIK (Skollag, SFS 2010:800). De bidrar därmed till att ge elever verktyg för att söka, förstå, värdera och använda information. Skolbiblioteken bidrar också med tillgång till litteratur, till att väcka läslust, till språkutveckling och till att utveckla elevernas identitet som läsare.

Att utveckla kunskap, omdöme och förmågan att orientera sig i samhället är dock en kontinuerlig och livslång process. Vår omgivning är föränderlig, precis som den tekniska utvecklingen.

Folkbildning, bibliotek, studieförbundens cirklar, folkhögskolor och andra arenor där människor får tillgång till kunskap och möts i samtal fyller därför en viktig funktion i vuxenlivet.

Det är tydligt att bibliotek spelar en särskild roll i denna demokratiska infrastruktur, vilket uttrycks i bibliotekslagen. Genom att erbjuda människor tillgång till kunskap, litteratur och information skapar de förutsättningar för bildning, läsande, fri åsiktsbildning och ett informerat deltagande i samhället. (Bibliotekslag, SFS 2013:801).

Bibliotekens betydelse blir därtill särskilt tydlig ur ett beredskapsperspektiv. I kommunala biblioteksplaner beskrivs biblioteken som trovärdiga kunskaps- och informationscentra, trygga mötesplatser och arenor där invånare kan få tillgång till tillförlitlig information och få en känsla av normalitet genom att vardagliga verksamheter upprätthålls, särskilt i tider av kris (Grenholm, 2025; Söderholm et al., 2024).

Samtidigt ligger bibliotekens viktigaste bidrag till individers och samhällets motståndskraft i den långsiktiga demokratistärkande verksamhet som pågår även i fredstid. Bibliotekariernas kompetens inom bland annat läsfrämjande, källkritik och MIK är av stor betydelse i detta arbete. (McWilliams, 2024).

Bibliotekens demokratistärkande arbete sker också i samverkan med lokala folkbildande aktörer såsom civilsamhällesorganisationer, folkhögskolor och studieförbund. Folkhögskolan är en frivillig skolform för vuxna med individanpassat och flexibelt lärande, medan studieförbunden är ideella organisationer som skapar mötesplatser för lärande, skapande och kultur. Genom denna samverkan når arbetet med läsfrämjande och MIK ut till kommunens invånare i olika ålders- och målgrupper. Sådan samverkan gör det dessutom möjligt att ge utrymme för olika erfarenheter, perspektiv och samtal i mötena mellan människor - vilket är centralt i en demokrati.

Avslutningsvis

I lässtrategin (Regeringskansliet, 2026) konstateras att en stark läsförmåga är avgörande för Sverige som land såväl som för den enskilda individen. En befolkning med både stark läsförmåga och hög medie- och informationskunnighet är bättre rustad att granska källor, förstå avsändare och bedöma trovärdighet. Möjlighet och förmåga att fatta välgrundade beslut spelar roll både i vardagliga situationer och när det gäller deltagande i samhällets demokratiska processer. Det samlade utbildnings- och folkbildningsarbetet som bedrivs vid olika arenor ger människor tillgång till kunskap och möjligheter att stärka de kritiska förmågor som är en förutsättning för individens, Sveriges och hela Europas motståndskraft, i såväl kris som i fredstid.

- **Läsförmåga och medie- och informationskunnighet är förmågor som förstärker varandra.**

Läsförmåga ger människor möjlighet att förstå, tolka och reflektera över innehåll, och MIK tillför förståelse för hur information produceras, sprids och påverkar människor. Tillsammans stärker de individers förmåga att orientera sig i det moderna medie- och informationslandskapet.

- **Kritiskt tänkande förenar läsförmåga och MIK och är centralt för motståndskraften.**

Genom kunskap, reflektion och jämförelse mellan olika perspektiv kan människor bedöma innehåll, avsändare och trovärdighet samt fatta mer välgrundade beslut. Det främjar individens egenmakt och agens, demokratisk delaktighet och yttrandefrihet.

- **Dagens informationsmiljö kräver en bredare läsförmåga.**

Förmågan att tolka och värdera behöver omfatta inte bara skriven text utan även bild, ljud, video, AI-genererat innehåll samt förståelse för algoritmers och digitala plattformars betydelse. Att utveckla kritiskt tänkande, läsförmåga och MIK är en livslång process och behöver vara anpassad för sin tid.

- **Motståndskraft är både en individuell och samhällelig kapacitet.**

Ansvar kan inte enbart läggas på individen. Samhället behöver också säkerställa människors tillgång genom livet till tillförlitlig, tillgänglig och begriplig information, digital infrastruktur, oberoende medier och miljöer som möjliggör välgrundad tillit.

- **Motståndskraft byggs långsiktigt och genom hela livet.**

Genom att mötas i samtal och dela information sinsemellan utvecklas kunskaper och förmågor. Tidig språkstimulans, utbildning, läsfrämjande, bibliotek, folkbildning och fria medier utgör en demokratisk infrastruktur som stärker människors möjligheter att orientera sig, delta i samhället och hantera desinformation och kriser.

Källförteckning

Ahlryd, S. (2024). *Att läsa med elever – en kunskapsöversikt*. Digiteket. digiteket.se/inspirationsartikel/att-lasa-med-elever-en-kunskapsoversikt/

Bateman, J., & Jackson, D. (2024). *Countering disinformation effectively: An evidence-based policy guide*. Carnegie Endowment for International Peace. carnegieendowment.org/research/2024/01/countering-disinformation-effectively-an-evidence-based-policy-guide

Breakstone, J., Smith, M., Connors, P., Ortega, T., Kerr, D., & Wineburg, S. (2021). *Lateral reading: College students learn to critically evaluate internet sources in an online course*. Harvard Kennedy School Misinformation Review, 2(1). doi.org/10.37016/mr-2020-56

Carlsson, U., Wehring, P.-M., & Westling, K. (Red.). (2023). *Medie- och informationskunnighet (MIK) för ett demokratiskt medborgarskap: Rapport från nationell MIK-konferens 2022*. Västra Götalandsregionen & Göteborgs universitet. mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/sofia/ku12906-1749467041-4/surrogate/MIK-Rapport%202023.pdf

Chapman, M., & Oermann, M. (2019). *Supporting quality journalism through media and information literacy*. Council of Europe. edoc.coe.int/en/media/8264-supporting-quality-journalism-through-media-and-information-literacy.html

Dogrueel, L., Masur, P. K., & Joeckel, S. (2022). *Development and validation of an algorithm literacy scale for internet users*. Communication Methods and Measures, 16(2), 115–133. tandfonline.com/doi/full/10.1080/19312458.2021.1968361

European Parliament. (2025). *Social media survey 2025 (Flash Eurobarometer FL014EP)*. data.europa.eu/data/datasets/s3592_fl014ep_eng?locale=en

Grenholm, E. (2025). *Beredskap i kommunala biblioteksplaner*. Digiteket. digiteket.se/inspirationsartikel/beredskap-i-kommunala-biblioteksplaner/

Grizzle, A., Wilson, C., Tuazon, R., Cheung, C. K., Lau, J., Fischer, R., Gordon, D., Akyempong, K., Singh, J., Carr, P. R., Stewart, K., Tayie, S., Suraj, O., Jaakkola, M., Thésée, G., Gulston, C., Andzongo Menyeng, B. P., & Zibi Fama, P. A. (2021). *Media and information literate citizens: Think critically, click wisely! Media & information literacy curriculum for educators and learners*. UNESCO. unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068.locale=en

Haider, J., & Sundin, O. (2022). *Paradoxes of media and information literacy: The crisis of information*. Routledge.

Hannah, M. N. (2021). *A conspiracy of data: QAnon, social media, and information visualization*. *Social Media + Society*, 7(3).
doi.org/10.1177/20563051211036064

Hattwig, D., Bussert, K., Medaille, A., & Burgess, J. (2013). *Visual literacy standards in higher education: New opportunities for libraries and student learning*. *portal: Libraries and the Academy*, 13(1), 61–89.

Hollis, H. (2023). *Readers' experiences of fiction and nonfiction influencing critical thinking*. *Journal of Librarianship and Information Science*, 55(1), 18–32.
doi.org/10.1177/09610006211053040

Horowitch, R. (2026). *The end of reading is here*. The Atlantic.
theatlantic.com/magazine/2026/08/reading-crisis-postliterate-age/687618/

Internetstiftelsen (2025), *Svenskarna och internet 2025*.
svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2025/

Johansson, S., & Gustavsson, C. (2025). *Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2025: Huvudrapport*. Begripsam. begripsam.se/download/18.34c5105e19cf45dbbdba114/1773657022640/SMFOI_2025_huvudrapport_v2.pdf

Johansson Palmkvist, Å. (2024). *Lättläst – för ökad inkludering och stärkt demokrati*. Myndigheten för tillgängliga medier. mtm.se/las-och-bestall/lattlast-for-okad-inkludering-och-starkt-demokrati/

Jönsson, E., & Jonsved, E. (2025). *Vår visuella kultur – hur bilder visar, förvanskar och förför: Lärarmanus*. Mediemyndigheten. mediemyndigheten.se/globalassets/barn-och-unga-2/for-vuxna/bilders-makt--ai-och-visuell-paverkan/var-visuella-kultur/lararmanus---var-visuella-kultur.pdf

Karlsson, I., Ördén, H., Karlsson Häikiö, T., & Malm, M. (2026). *Bildkunnighet och beredskap*. Myndigheten för psykologiskt försvar. mpf.se/publikationer/publikationer/2026-01-14-bildkunnighet-och-beredskap

Lindsköld, L., & Hedemark, Å. (2023). *Läsning – lösningen på samhällets problem?* Digiteket. digiteket.se/inspirationsartikel/lasning-losningen-pa-samhallets-problem/

Links, S. T., & Pennlert, J. (2022). "En helt annan upplevelse": Ljudbokens band till sina läsare. *Tidskrift för litteraturvetenskap*, 52(1). publicera.kb.se/tfl/article/view/2227

Lundh, A. (2024). Developing expertise and managing inaccessibility: A study of reading by listening practices among students with blindness or vision impairment. *Information Research*, 29(2), 92–108. doi.org/10.47989/ir292522

McWilliams, A. (2024). *Bibliotekens roll i det civila försvaret* (FOI Memo 8635). Totalförsvarets forskningsinstitut. foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI%20Memo%208635

Medieakademin. (2026). *Förtroendebarmetern 2026*. medieakademin.se/wp-content/uploads/2026/03/Fortroendebarmetern-2026.pdf

Mediemyndigheten. (u.å.). *Medie- och informationskunnighet (MIK)*. mediemyndigheten.se/medie-och-informationskunnighet-mik/medie--och-informationskunnighet-mik/

Mediemyndigheten. (u.å.). *Bli mediemedveten! Ny webbutbildning för stärkt medie- och informationskunnighet*. mediemyndigheten.se/medie-och-informationskunnighet-mik/bli-mediemedveten/

Mihailidis, P., & Thevenin, B. (2013). Media literacy as a core competency for engaged citizenship in participatory democracy. *American Behavioral Scientist*, 57(11), 1611–1622. doi.org/10.1177/0002764213489015

Johansson, S., Forsell, K., & Gustavsson, C. (2021). *Samhällsinformation under coronapandemin – för alla?* mtm.se/app/uploads/2024/06/hur-har-samhallsinformationen-om-covid-19-fungerat-for-personer-med-funktionsnedsattning-uppdaterad.pdf

Nygren, T., & Ecker, U. K. H. (2024). *Utbildning för motståndskraft mot desinformation* (Working Paper 2024:3). Forskningsinstitutet för psykologiskt försvar, Lunds universitet. psychologicaldefence.lu.se/sites/psychologicaldefence.lu.se/files/2024-11/Utbildning%20f%C3%B6r%20motst%C3%A5ndskraft%20mot%20desinformation_Swe.pdf

OECD. (2021). *21st-century readers: Developing literacy skills in a digital world*. OECD Publishing. oecd.org/en/publications/21st-century-readers_a83d84cb-en.html

Oeldorf-Hirsch, A., & Neubaum, G. (2025). What do we know about algorithmic literacy? The status quo and a research agenda for a growing field. *New Media & Society*, 27(2), 681–701. doi.org/10.1177/14614448231182662

Pennlert, J. (2021). *Texten och tekniken – olika perspektiv på digital läsning*. Digiteket. digiteket.se/inspirationsartikel/texten-och-tekniken-olika-perspektiv-pa-digital-lasning/

Powell, T. E., Boomgaarden, H. G., De Swert, K., & de Vreese, C. H. (2015). A clearer picture: The contribution of visuals and text to framing effects. *Journal of Communication*, 65(6), 997–1017. doi.org/10.1111/jcom.12184

Qian, S., Shen, C., Wang, H., & Cho, H. (2026). Building resilience to misinformation: A cross-national development of the Digital Media and Information Literacy Scale (DMILS). *New Media & Society*. Advance online publication. doi.org/10.1177/14614448261448549

Redaelli, S., Biller-Andorno, N., Gloeckler, S., Brown, J., Spitale, G., & Germani, F. (2025). Mastering critical thinking skills is strongly associated with the ability to recognize fakeness and misinformation. *Frontiers in Education*, 10, Article 1577692. frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2025.1577692/full

Regeringskansliet. (2026). *Sverige – Ett läsande land: En lässtrategi för Sverige 2026–2031*. Kulturdepartementet. regeringen.se/informationsmaterial/2026/05/sverige--ett-lasande-land-en-lasstrategi-for-sverige-20262031/

Skolverket. (2023). *PISA 2022: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*. skolverket.se/sok-publikationer/publikationsserier/rapporter/2023/pisa-2022

Skolverket. (2026). *PISA 2025: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik*. skolverket.se/sok-publikationer/publikationsserier/rapporter/2026/pisa-2025

Stoeva, V., & Berghmans, E. (2025). *Reading: The hidden infrastructure of European competitiveness: A reading promoter's perspective on the Draghi report*. EURead. euread.com/reading-the-hidden-infrastructure-of-european-competitiveness-a-reading-promoters-perspective-on-the-draghi-report/

Söderholm, J., Takala, A.-S., & Gunnarsson Lorentzen, D. (2024). *Biblioteksbesök och förtroende: Vilken roll spelar språk, kön och en politiserad biblioteksdebatt?* Göteborgs universitet. gu.se/sites/default/files/2024-05/Biblioteksbes%C3%B6k%20och%20f%C3%B6rtroende%20vilken%20roll%20spelar%20spr%C3%A5k%20och%20k%C3%B6n%20och%20en%20politiserad%20biblioteksdebatt.pdf

Tidblom, M. (2025). *Relationer viktigare än algoritmer – Nikolina forskar om ungas digitala läskultur*. Digiteket. digiteket.se/inspirationsartikel/ungas-digitala-laskultur/

Wang, B., Rau, P.-L. P., & Yuan, T. (2023). Measuring user competence in using artificial intelligence: Validity and reliability of artificial intelligence literacy scale. *Behaviour & Information Technology*, 42(9), 1324–1337. doi.org/10.1080/0144929X.2022.2072768

Lagstiftning

SFS 2010:800. Skollag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

SFS 2013:801. Bibliotekslag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/

Proposition

Prop. 2013/14:3, Läsa för livet, [regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2013/09/prop. -2013143](https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2013/09/prop.-2013143)

Mediemyndigheten

Tel: 08-580 070 00

www.mediemyndigheten.se